

Hiiumaa Laidude Kaitseala 1998. a. tegevuse aruanne

1. Üksuse struktuur

juhataja	1,0 töökohta
pearaamatupidaja	0,5 töökohta
remondilukksepp	1,0 töökohta
koristaja	0,5 töökohta

Töökohti on 3 ja töötajaid 4, neist 2 poole töökohaga. Struktuur ja töötajate arv aasta jooksul ei muutunud.

2. Finantseerimine ja finantsvahendite kasutamise efektiivsus

2.1. Asutuse finantseerimine:

töötas	126 000.-
majandusraha	122 000.-
s.h. komanderinguraha	6 600.-

2.2 Asutuse tegevusvaldkonna arendamiseks saadud finantsvahendite suurus ja kasutamine on üldjoontes toodud tabelis 1. lk. 2.

Kõige olulisem ja töömahukam on kaitseala poollooduslike alade säilitamine (laidude niitmine ja lammaste karjatamine laidudel). 1998.a. õnnestus niitmine Saarnakil ja Hanikatsil täielikult (kokku **niideti 40 ha**). Kahjuks jäi selgi korral **hein koristamata**, sest kaitsealal puudusid selleks nii töövahendid kui ka raha, mistõttu loodusliku mitmekesisuse säilitamise seisukohalt on tulemus kesine. Traktori (valmistatud 1976.a.) amortiseerumise tõttu venis tavaliselt kahepäevane niitmine kuuajaliseks. **Lambad** olid Kõrgelaiul (11 is.) ja Hanikatsil (69 is.). Kõrgelaiul on lambad eelmisest aastast ja ka sel sügisel neid kätte ei saadud, nende karjatamise pealt kaitseala lambaomanikule Muhumaalt kompensatsiooni pole maksnud. Hanikatsile toodi kahe Hiiumaa lambaomaniku lambad ja neile maksis kaitseala kompensatsiooni kokku 9825 krooni. 1999.a. loodetakse osta uus **traktor, niiduk ja kaarutaja** ning lisaks uuesti proovida kompensatsiooniga tekitada ümbruskonna elanike seas huvi laidudel niitmise vastu, kompensatsiooniga püütakse jätkuvalt laidudele ka rohkem lambaid saada. Saarnaki ja Hanikatsi karjatamise normkoormus oleks kokku 210 täiskasvanud lammast, aga kuna viimastel aastatel pole õnnestunud laidudel karjatamise normkoormust saavutada, oleks vaja mõneks aastaks karjatamiskoormust tunduvalt suurendada. Suureks mureks on lammaste sügisene kinnipüüdmine, veel suurem aga asjaolu, et lambad karjatamiseks määratud alalt välja murravad. On vaja ehitada nn. lambakindlad **karjatarad** ja **lambasulud**.

Teiseks oluliseks tegevuseks on kaitseala territooriumi (ja lähikonna) **uurimine**. 1998.a. jätkati linnustiku seiret, tagasihoidlikult ka entomoloogilise materjali kogumist, toetati tasuta majutusega Eesti Mereinstituudi teadureid nende välitööde ajal augustis ja septembris Saarnakil, oma tegevuse aruannet pole mereuurijad kahjuks seni kaitsealale

esitanud. Tartu Ülikooli õppejõu Elle Roosalu ja tema tudengite poolt viidi lõpule kogu kaitseala geobotaaniline kaardistamine (1998.a. Salinõmme soolaku ja Soonlepa lahe saarte sihtkaitsevöönd). Alustati **andmebaasi** koostamist kaitsealal esinevate liikide kohta (praktikandid Röpina Kõrgemast Aianduskoolist). Õnnestus ekspeditsioon Virekarest Selgrahuni, millest kaameramehe puudumise tõttu kahjuks viimasel hetkel loobus osalemast ETV "Osooni" võttegrupp. 1999.a. loodetakse jätkata ornitoloogilisi ja entomoloogilisi töid, samuti teha juba traditsiooniks kujunenud ekspeditsiooni loodusteadlastega üle Eesti kaitsealast väljapoole jäävatele saartele (Kassari laiud, Rukkirahu jt.). Kaitsealal on kavas uurida roostumist, jätkata kaitseala andmebaasi loomist ning alustada kaitsekorralduskava koostamist.

Kolmandaks, kõige murerohkemaks tööks on **järelevalve** kaitseala külastajate üle. 1998.a. teostati kokku 62 järelevalvereidi, mille käigus avastati 17 kaitse-eeskirja rikkumist, neist 4 korral tuvastati ka rikkujad, kokku 49 inimest. Põhilisteks rikkumisteks olid ilma loata laidudel ööbimine, laiu külastamisest mitteteatamine, endast prahi mahajätmine ja lõkke tegemine selleks mitte ettenähtud kohas. Tabatud rikkujatele tutvustati kehtivat kaitsekorda ja nõuti sellest kinnipidamist, mida siis ka üldiselt täideti. Mureks on kaitseala töötajate **kogenematus** õigesti käituda rikkujatega, järelevalvetöös sobiva **kiirpaadi** puudumine ning kaitseala ja sihtkaitsevööndite piiride ebapiisav tähistatus. Järelevalvetööd tegevd kaitseala töötajad võiksid omada teenistusrelva. Kogu kaitseala 1998.a. tegevusele vajutas oma musta pitseri Maapanga pankrott, mistõttu ka viidanduses tekkis seisak.

1999.a. on kavas uuendada tellimust ja panna külastajate jaoks üles neli **teabetahvli** lähimastesse ümbruskonna sadamatesse, tähistada piirid ning püstitada vajalikumad suunaviidad ja tähised. Võimalusel lasta valmistada uuele kaitse-eeskirjale vastavad **teabevaldikud**. Turistide jaoks on plaanis Salinõmme sadamasse ehitada sorteeritava **prügi** kogumispunkt ja **käimla** ning Saarnakile ja Kõrgelaiule samuti käimla. Vaja on ära koristada endiste aegade rallisõitudest Salinõmme soolakule jäetud rehvid, prügist tühjaks kaevata vanad keldriaugud Saarnakil ja Hanikatsil, et need prügi juurde ei meelitaks, samas panna juurde prügikaste jäätmete sorteeritud kogumiseks, jätkata mereranna puhastamist sodist.

Kaitseala keskuse lähedale Salinõmmes saadi 1998.a. sügiseks nii hädavajalik suunaviit. Kaitseala keskusehoonel vahetati kevadel eterniitkatuse uue terasprofiilkatuse vastu välja ning kontorituum, esik ja WC said omale kaasaegse väljanägemise. Kahjuks ei jagunud raha **välisvoodri** väljavahetamiseks ning tuul puhub endiselt igast praost sisse. Vaja oleks keskusehoonele paigaldada piksekaitse ning väljaehitada ventilatsioon, et kondensatsioonivesi pööningult läbi lae ei tilguks. Kaitseala sai sügisel uue maasturi, mis tunduvalt lihtsustab kaitseala tööd ja operatiivsust. Mureks on see, et mõlemad kaitseala autod ainsasse varjualusesse ei mahu, vaja oleks ehitada üks suurem **katusealune**, eriti kui õnnestub saada uus traktor koos niiduki ja kaarutajaga ning kiirpaat. Kaitseala keskuse ja Hanikatsi välibaasi teenindusmaa on määratud, väljamõõdetud ning vormistamisel, Saarnaki välibaasis ja Suur-Pihlakarel on see kõik tegemata, sest siiani on lahendamata mõnede hoonete **omandiprobleem**. Oleks vaja ekspertarvamust, kellele need kunagi hüljatud ja kaitseala poolt taastatud hooned nüüd kuuluma peavad.

3. Seaduste ja teiste õigusaktide toimimine

Probleeme on omandiõigusega, nii hoonete kui maade osas, samuti riigile jäetava nn looduskaitsemaa osas. Segased on kaitseala valitseja õigused ja praktiline tegevus järelevalve teostamisel. Lõpuks sai kaitseala nõuetekohase kaitse-eeskirja, aga muret teeb veel kaasaegse põhimääruse puudumine, samuti Hiiumaa laidude maastikukaitseala valitseja nimetuse küsimus. Kaitse-eeskirja kinnitavas määruses on selleks "Hiiumaa Laidude Maastikukaitseala", rahandusministeeriumi valitsusasutuste ja valitsusasutuste hallatavate riigiasutuste registris on "Hiiumaa Laidude Riiklik Maastikukaitseala", asutuse pitsatil "HIIUMAA LAIDUDE KAITSEALA", mida seetõttu kasutatakse ka igapäeva asjaajamistes.

4. Konverentside, seminaride, kursuste, tähtsamate nõupidamiste jm. Korraldamine

Midagi väga tähtsat kaitsealal ei korraldatud. Väiksemaid ühisüritusi siiski toimus:

- 19.01.98 - nõupidamine Saarnaki laiü õigustatud subjektidega;
- 13.02.98 - PHARE projekti "Loodusturism Lääne-Eestis" alase nõukoja kaaskorraldaja Salinõmmel puhkekeskuses "Pärgmäe";
- 27.03.98 - nõupidamine Saarnaki laiü õigustatud subjektidega;
- 05.06.98 - peaminister Saarnakil;
- 30.09.-03.10.98 - EKAL-i üldkoosaolek "Pärgmäel", kaaskorraldaja;
- 14.12.98 - uue kaitse-eeskirja tutvustamine Hiiumaa elanikele.

5. Propaganda

Raamatuid, buklette jms. pole ilmunud. Ajalehes "Hiiumaa" üks lühiartikkel selgitamaks looduskaitse eesmärke ja BKA "Kaitseala Teatajas" üks ülevaade Väinamere ekspeditsioonist ning teine kaitseala muredest. (Lisaks suuline propaganda kohalike elanikega, põhiliselt teemal, et hüljeste arv ei ole tohutult suurenenud ja nad ei ole koos kormoranidega kogu merd kalast tühjaks söönud, vaid inimene oma kasuahnuses on kala merest välja püüdnud ja nüüd on näljased hüljed kala järel lausa rannale trügimas.)

6. Kaitseala külastamine

Kaitsealuseid laide külastas vähemalt 122 gruppi, neist 13 ilma loata, 21 kirjaliku loaga ja ülejäänud koos kaitseala töötajaga, kokku üle 975 inimese (neist 197 lapsed või õpilased), neist ööbis laiul 408 inimest (neist 111 lapsed). Linnuvaatlustorni külastas vähemalt 15 gruppi ehk 120 täiskasvanut ja 15 last. Ekspositsiooniruumiga tutvus ja vaatas slaidiprogrammi 12 gruppi ehk 80 täiskasvanut ja 24 last. Kõige suurem koormus oli laidudel juulis, kui neid külastas 376 inimest, kellest 205 ka ööbis laiul. Kui korrutada ööbijate arv nende ööbitud öödega, saab 577 nn ööpäevinimest, mis jagades heinakuu ööpäevadega teeb laidude püsikoormuseks juulis 18,6 inimest. Koos päevaste külastajatega tuleb keskmine päevane koormus 24 inimest, mis on ka lähedal laidude (põhiraskus on Saarnakil) taluvuspiirile.

7. Koostöö maavalitsuse, kohalike omavalitsuste ja ministeeriumiga

Koostöö maavalitsusega on olemas, seondub põhiliselt maavalitsuse külastele laidude tutvustamisega. Maavalitsuse keskkonnaosakonnaga on tihedad tööalased suhted, nõupidamised jmt. kontaktid on iganädalased. Kohaliku omavalitsuse ja selle juhtidega on kontakt olemas, on tekkinud teineteisemõistmine ning arenemas koostöö. Koostöö üle ministeeriumiga ei kurda samuti, on vahetuid kontakte, kuid põhiliselt kirjalikke ja telefonitsi.

8. Täiendõpe

Täiendõppel osalemiseks kulutati aasta jooksul kokku 3615 krooni, sellest 800 kr inglise keele kursus Kärldlas (juhataja), 740 kr arvutikursus Kärldlas (pearaamatupidaja), 1725 kr raamatupidamise uue süsteemi rakendamise kolm õppepäeva Tallinnas (pearaamatupidaja) ja 350 kr osalemiseks konverentsil "Loodushoid ja turism" Pärnus. Lisaks osales juhataja mitmete looduskaitse organisatsioonide ja keskkonnaministeeriumi korraldatud tasuta õppepäevadel, põhiliselt eurodirektiivide, kaitsekorralduskavade ja GIS-iga seoses. Täiendõpet saadi ka keskkonnaametnike ja looduskaitsealade töötajate koosolekutel osalemisest. Hetkel tunnen kõige rohkem puudust järelevalve- ja juhtimisalasest täiendkoolitusest.

9. Rahvusvaheline koostöö

Pikemaajaisem kokkupuude oli kahe saksa tudengiga (Andrea Stemmler ja Frank Meyer) ühest Eberswalde kõrgkoolist, kes üle kuu aja elasid kaitsealal, uurides lõputöö jaoks Hiiumaal turismi mõju keskkonnale. Koostöö ja kirjavahetus on tekkinud Soome Metsaurimisinstituudi töötaja Mari Rusaneniga, kes huvitub Hanikatsi laialemisest salumetsast, eriti sealsetest vahtratest ja nende päritolust.

10. Informaatika

10.1. Riistvara olem

Arvutid

Tabel 2.

Jrn.	Nimetus	Takt-sagedus	Mälu RAM	CD-ROM	Op.süsteem	Soetamis-aasta	Kasutajate arv
1.	ümberehitatud AT&T Globalyst 311	133 MHz	64 MB	8x ja CDW	WIN95	1995	2

Printerid ja muud seadmed

Tabel 3.

Jrn.	Nimetus	Tüüp	Seadet iseloomustavad andmed	Soetamis-aasta	Kasutajate arv
1.	printer	HP4L		1995	0
2.	printer	HP6L		1998	2
3.	modem	2xUSRobotics		1998	1
4.	Back-UPS	Model 400		1997	2
5.	ProtectNet			1997	1
6.	Creative PC	Works 100		1998	1

10.2. Kohtvõrk puudub.

10.3. Litsentseeritud tarkvara

Tarkvara

Tabel 4.

Jrn.	Nimetus	Versiooni nr.	Litsentside arv	Soetamisaasta
1.	Windows 95	7.0	1	1995
2.	Office	7.0	1	1995
3	Pmen			1997

10.4. Internet on nn sissehelistamisega, kiirus kuni 28 800, teenust pakub EeNet, e-mail olemas.

11. Registreid ega katastreid ei peeta, loomisel on kaitseala andmebaas.

12. Tulemused, mida plaanite 1999.a. saavutada

- 1) viia asutuse juhtimine kehtivatele nõuetele vastavaks;
- 2) tõhustada järelevalvet ja viia miinimumini ilma loata laidude külastajate arv;
- 3) tähistada kaitseala piirid;
- 4) saavutada peale niitmist heinakoristus laidudel;
- 5) jõuda lahendusteni omandiprobleemide osas;
- 6) sadamasse sorteeritud prügikogula;
- 7) teabetahvlid sadamatesse;
- 8) käimla sadamasse ja Kõrgelaiule, uus Saarnakile;
- 9) päästevestikuur sadamasse;
- 10) keldriaugud Saarnakil ja Hanikatsil prügist puhtaks;
- 11) kaitseala andmebaas kasutamisküpsiks;
- 12) lõpetada kaitsekorralduskava ettevalmistav etapp.

Koostas: Andres Miller
kaitseala juhataja

TABEL 1. Hiiumaa Laidude Kaitseala arendamiseks saadud rahade suurus ja kasutamine

Projekti/ ürituse/ objekti/ tegevuse nimetus	Enne 1998.a. teostatud töö rahastamise maht (tuh kr)	Mõõt- ühik	Kogus	1998.a.				1999.a. kava					
				Rahastamine (tuh kr)			Keskkonnakaitseline tulemus	Rahastamine (tuh kr)				keskkonnakaitselin e eesmärk	
				allikas				allikas		maht			
				RE	KKF	muu		maht	maht	maht			
1. kaitseala keskuse- hoone remont	240				200		200	uus plekk-katus uued aknad tööruum remond.				0	
2. niitmine ja võsaraiumine laidudel	(1997.a.) 10	ha	40	18			18	niitmiseega võsastumine peatatud (nitrofeerumine kahjuks jätkub)	10	15		25	elutingimuste säilitamine
3. heinakoristus laidudel	0	ha	40				0			12		12	peatada nitrofeerumine
4. karjatamine	0	lammas	69	10			10	Hanikatsi karjatatud	10	10		20	laiud karjatatud
5. karjatarad ja -sulud	0	m	850	2			2	karjaaia lappimine	5	3		8	lambad õigel poolel
6. teabestendid ja viidad	6	tk	6	3			3	sildid kahel suuremal laiul	10	10		20	kaitseala tähistatud
7. koristamine	1			4			4	laiud pudelitest ja prügist puhastatud		6			puhtam loodus
8. geobotaaniline kaartistamine	11			1,5			1,5	kogu kaitseala geo.bot. kaardistatud				0	
9. linnustiku seire	(1997.a.) 8			4		4	8	1975.a seireprogrammi jätkumine, Vareslaiu haudelinnustiku uuring	5	6		11	Hanikatsi haudelinnustiku uuring
10. ekspeditsioon väheuuritud saartele	(1997.a.) 6			6			6	toimus ja edukalt		7		7	uurida Kassari lõunaranna laide